

VEST-AGDER FYLKESKOMMUNE

NÆRINGS-, SAMFERDSEL- OG KULTURAVDELINGEN
FYLKESKONSERVATOREN

ARKEOLOGISK REGISTRERING PÅ LANGØY, LANDØY OG UDØY

MANDAL KOMMUNE

GNR. 19 OG 20

Rapport ved:

Lars Olav Johansen

RAPPORT FRA KULTURHISTORISK BEFARING/REGISTRERING

Kommune:	Mandal		
Stedsnavn:	Langøy, Landøy og Udøy		
Gårdsnummer:	19 og 20		
Bruksnummer:	19/2; 19/18; 19/8; 19/4; 20/6		
Kartreferanse	BF 000-5-2		
Tiltakshaver:	Mandal kommune		
Adresse:			
Navn på sak:	Registrering i forbindelse med planer om hytteutbygging		
Saksnummer:			
Prosjektnummer:			
Registrering utført:	01. og 02.07.2002	Ved:	Lars Olav Johansen og Merethe Johansen
Rapport utført:	01.08..2002	Ved	Lars Olav Johansen
Autom. fredete kulturminner i området:		Ja	Registreringsnummer Vedlegg
Nyere tids kulturminner i området:		Ja	
Fotodokumentasjon (APS-nummer):		Vedlegg	
Faglige konklusjoner:			
☐ Planen er <u>ikke</u> i konflikt med kulturminner.			
Automatisk fredete kulturminner		Nyere tids kulturminner	
☐	Planen er i konflikt	☐	Planen er i konflikt
☐	Ingen synlige, potensielle under bakken	☐	Ikke påvist til nå, nærmere arkivsjekk påkreves
☐	Ikke vurdert	☐	Ikke vurdert
Videre saksgang (for saksbehandler):			
Registreringer		Merknader	
☐	Videre reg. ikke nødvendig	☐	Ingen merknad
☐	Videre reg. nødvendig	☐	Tilråd spesialområde
☐	Reg. fullført	☐	Tilråd dispensasjon
☐		☐	Foreløpig uavklart
Merknader:			

Bakgrunn for undersøkelsen

I forbindelse med planene om hytteutbygging på Langøy, Landøy og Udøy ble det gjennomført arkeologisk registrering i de planlagte regulerte områdene.

Tid og sted

Undersøkelsen ble gjennomført i de regulerte områdene på Landøy, Udøy og Langøy i Mandal kommune, Vest-Agder. Områdene som ble undersøkt var den østlige delen av Langøy, den midtre delen av Landøy og den østlige delen av Udøy.

Landøya ble undersøkt den 01.07.02, mens Langøy og Udøy ble undersøkt den 02.07.02.

Tidligere undersøkelser

Det eneste automatisk fredete kulturminnet som tidligere har blitt registrert på de tre øyene er den såkalte "Smuglerhola" på Landøy. I den er det funnet en tykknakket bergartsøks av diabas. Hellenen ble undersøkt av Fylkeskonservatoren i 1997, og området har nå fått status som spesialområde med formål om bevaring. Med unntak av denne helleren ble det ikke funnet fornminner innfor planområdet på Landøy.

Både på Landøy og Udøy eksisterer det godt bevarte uthavnsbebyggelser med tilhørende innmark. På Udøya ligger denne bebyggelsen på nordøstsiden av øya, og på Landøy er den plassert på sørøstsiden, mellom de to havnene Sørstranda og Nordstranda. Begge disse områdene er gitt status som spesialområder for bevaring.

Lokaliseringsfaktorer og undersøkelsesmetode

Registreringen ble gjennomført med utgangspunkt i kart over de planlagte regulerte områdene. Det ble ikke gjennomført undersøkelser i uthavnsbebyggelsen med omliggende kulturlandskap på Landøya og Udøya, ettersom de allerede har fått status som spesialområder.

Registreringen ble gjennomført i områder der det er sannsynlig at det vil ligge synlige kulturminner, slik som gravanlegg eller spor etter jordbruksaktiviteter. På grunn av tidspress ble det ikke gjennomført prøvestikking etter steinalderlokaliteter.

Registreringen ble gjennomført på to dager, og tidspresset medførte at de registrerte kulturminnene ikke ble tegnet, men kun fotodokumentert.

Resultat og sammenfattende kommentarer

Langøy:

Det ble registrert tre jorder med samlinger med rydningsrøyser (registreringsnr. R1-R3). Jordene er smale og går i retningen N-S, og er plassert på flater med gode dyrkningsmuligheter. Røysene er bygd opp av rydningsstein som under oppdyrkingen av området har blitt fjernet i fra jorden. Omfanget av disse rydningsrøysene var stort, i området ved R1 finnes det opp til 25 røyser. Teigene har etter all sannsynlighet fungert som slåttemark, der gress for vinterfôring av dyr har blitt slått.

Landøy:

På Landøy ble det registrert en heller (R4), det vil si et overheng av steinblokker som har dannet ly for vær og vind. Fra helleren er det godt utsyn mot Espevika i NV. Det ble funnet soting i "taket", noe som tyder på at helleren har vært brukt av mennesker.

Ved den gamle bebyggelsen på sørsiden av øya er det funnet spor etter nausttufter. I følge beboeren i 19/3 skal det ha ligget tre tufter der, men de har blitt planert ut i etterkrigstiden og kún svake nedsenkninger er i dag synlige etter to av dem. Tuftene ble ikke detaljregistrert, ettersom de ligger innenfor området som er foreslått regulert til spesialområde med formål om bevaring (bilde #11-15).

Ved siden av helleren og Smuglerhola er det ikke gjort andre funn.

Udøy:

Sørvest for den gamle bebyggelsen på øya ligger et område som kan defineres som utmarksområde. Området er for det meste gjengrodd med unntak av det som i dag benyttes av hyttebeboerne. Utmarksområdet inneholder rydningsrøyser, steingjerder og veinett. Området består av flater med god dyrkningsjord mellom lave fjellknauser. Området har blitt registrert som R5, ettersom det er et kulturmiljø som inneholder flere anlegg som faller inn under betegnelsen automatisk fredete kulturminner.

For å oppsummere så finnes det på de tre øyene fossile dyrkningsområder i form av rydningsrøyser og steingjerder som kan knyttes til uthavnbebyggelsene på Landøy og Udøy. Disse markene inngår som en viktig del av det særegne kulturmiljøet som man finner langs kysten, der kombinasjonen av jordbruk med fiske og fangst har vært viktige leveveier for de menneskene som har bodd der. Helleren og restene etter nausttuftene på Landøy vitner om at det har vært fast (?) bosetning på øyene i lang tid.

Kommentarer til registreringskjemaene

R-nummer:

De registrerte kulturminnene eller samlingene med kulturminner har fått et R-nummer, som har blitt avmerket på ØK-kartet. Markeringen indikerer at det dreier seg om et automatisk fredet kulturminne med sikringssone.

Orientering:

Orienteringen ble foretatt ut i fra ØK-kart, og ble målt i fra fastpunkt slik som Store Vardefjell på Landøy og Lyngøy Lykt på Langøy.

Utstrekning:

Fornminnenes utstrekning gjengis med D.= diameter, d.= dybde, h.= høyde og b.= bredde.

Fotodokumentasjon:

Det ble benyttet fargefilm, dias 200 ISO til fotodokumentasjonen av fornminnene.

Anmerkninger:

For anmerkninger og utfyllende kommentarer mht tolkningen av fornminnene.

ARKEOLOGISK REGISTRERING PÅ LANDØY, MANDAL KOMMUNE, VEST-AGDER

FYLKE: Vest-Agder
LOKALITET: Langøy
ØK-KART: BF 000-5-2/BF 001-5-4
FORNMINNETS ART: Samling rydningsrøyser

KOMMUNE: Mandal
GNR./BNR: 19/28 og 19/74
R/X-NR: R1

REG.AV:

Lars Olav Johansen og Merethe Johansen 02.07.2002

TERRENGETS ART:

Gjengrodd beitemark i dalsøkk i N-S-retning. Vegetasjonen består av gress, bregner og bjørk. Utsyn til både Langøysundet i S og Buøy i N.

ORIENTERING:

450 m SV for Lyngøy Lykt (trig.punkt D40.13).

FORNMINNEBESKRIVELSE:

I gjengrodd beitemark: samling med 20-25 rydningsrøyser. Stor variasjon i størrelsen og utførelsen. De er plassert både i midten av området og langs kanten.

FOTONR:

Bilde # 6-10.

ARKEOLOGISK REGISTRERING PÅ LANDØY, MANDAL KOMMUNE, VEST-AGDER

FYLKE: Vest-Agder
LOKALITET: Langøy
ØK-KART: BF 000-5-2/BF 001-5-4
FORNMINNETS ART: Samling rydningsrøyser

KOMMUNE: Mandal
GNR./BNR: 19/8 og 19/68
R/X-NR: R3

REG.AV:

Lars Olav Johansen og Merethe Johansen 02.07.2002

TERRENGETS ART:

Delvis gjengrodd beitemark i retningen N-S. Terrenget er flatt og vegetasjonen består av gress, bringebærkratt og løvskog.

ORIENTERING:

150 m SSV for Lyngøy Lykt (trig.punkt D40.13). To hytter mot S og én mot NV (hyttene er ikke markert på ØK-kartet).

FORNMINNEBESKRIVELSE:

Samling med rydningsrøyser, både midt i området og langs kanten. Ca. 10 stk. Røysene er av ulik størrelse, og består av både stor og liten stein.

FOTONR:

Bilde # 1-2

ARKEOLOGISK REGISTRERING PÅ LANDØY, MANDAL KOMMUNE, VEST-AGDER

FYLKE: Vest-Agder	KOMMUNE: Mandal
LOKALITET: Landøy	GNR./BNR: 19/4
ØK-KART: BF 000-5-2	R/X-NR: R4
FORNMINNETS ART: Heller	

REG.AV:

Lars Olav Johansen og Merethe Johansen 01.07.2002

TERRENGETS ART:

Dalsøkk i retningen SV-NØ. Ur med store steinblokker. Gjengrodd beiteområde, bevokst med lyng, einerkraft, lauvtrær og furu. Godt utsyn mot Espevika i NV.

ORIENTERING:

280 m ØNØ for Store Vardefjell (trig.punkt D41.20). Hytte 50 m mot SV (ikke avmerket på ØK-kartet).

UTSTREKNING:

l.= 3,5 m, d.= 1,0 m, h.= 2,0 m.

FORNMINNEBESKRIVELSE:

Heller i steinblokkur. Store steinblokker som hviler mot hverandre og danner naturlig vegg i N og skråtak med helling på 45°. Åpning mot Ø og S. Flatt underlag med store jordfaste stein, underlaget består av 30 cm med mørk jord. I N-enden er det en sprekk mellom steinblokkene som har fungert som ljore. Soting rundt åpningen. I N-enden er det også bygd opp en haug med stein som stenger denne delen av helleren.

ANMERKNINGER:

Ettersom helleren ligger i et tidligere beiteområde har den sannsynligvis vært brukt som ly for dyr på beite, derav det tykke laget med mørk jord. Men sotingen i taket vitner om at den også har vært brukt av mennesker.

FOTONR:

Bilde # 24-33.

ARKEOLOGISK REGISTRERING PÅ LANDØY, MANDAL KOMMUNE, VEST-AGDER

FYLKE: Vest-Agder

KOMMUNE: Mandal

LOKALITET: Udøy

GNR./BNR: 20/6

ØK-KART: BF 000-5-2

R/X-NR: R5

FORNMINNETS ART: Utmark med rydningsrøyser, steingjerder og veifar

REG.AV:

Lars Olav Johansen og Merethe Johansen 02.07.2002

TERRENGETS ART:

Flater med god dyrkningsjord mellom lave fjellkoller. Vegetasjonen består av gress, lyng, bregner og løvtrær.

ORIENTERING:

Fra 170 m SSV for kommunal brygge ved uthavnsbebyggelsen.

FORNMINNEBESKRIVELSE:

Utmarksområde med steingjerder, rydningsrøyser og veifar. Veiene består både av stinett og av veier som er bygd opp av stein.

FOTONR:

Bilde # 16-23.